

Klassen oplossingsgericht begeleiden

Werken aan wat werkt

Soms belanden leerlingen en leraar in een neerwaartse spiraal. Met de 'WAWW-methode' kun je hen coachen om hun eigen oplossingen te vinden voor de situatie die is ontstaan. Monique Harperink, die deze aanpak geregeld toepast, legt uit hoe je dat doet.

Een klas is soms moeilijk te hanteren. Ook al is de leraar ervaren, er kan toch negatieve interactie ontstaan. De leerlingen gaan grenzen over, de leraar geeft er afkeurende feedback op en vervolgens gaan de leerlingen zich hier juist meer naar gedragen. Ze denken: de leraar heeft een hekel aan onze klas. Of: we zijn een vervelende klas. Deze overtuigingen uiteten zich in gedrag dat het uiterste vraagt van de leraar. In zulke situaties kan de methode *Werken Aan Wat Werkt (WAWW)* uitkomst bieden. Regelmatig begeleid ik leerlingen en leraren met deze aanpak. In dit artikel beschrijf ik de stappen die je zelf kunt toepassen, als (intern) begeleider of leraar. Wil je meer weten? Dan adviseer ik je om je de oplossingsgerichte werkwijze eigen te maken die aan *WAWW* ten grondslag ligt. In de readers van Berg & Shilts (2005; 2007) en de andere bij dit artikel genoemde literatuur staat deze uitgebreider beschreven.

Uitgangspunten en kern

WAWW is bedacht in de Verenigde Staten en heeft twee belangrijke uitgangspunten:

1. Alle leerlingen willen graag leren, vaardigheden ontwikkelen en grip krijgen op hun omgeving. Zij willen dat belangrijke anderen (zoals hun ouders) trots op ze zijn. Ook willen zij zich geaccepteerd voelen in een groep.
2. Leraren willen iets betekenen voor hun leerlingen en een positieve invloed hebben op hun toekomst. Dat is tenslotte waarom ze voor het vak van leraar gekozen hebben.

De kern van *WAWW* is de oplossingsgerichte benadering. Enkele pragmatische principes van deze benadering zijn:

- Als iets werkt, doe er meer van.
- Als iets niet werkt, doe iets anders.
- Verandering is er altijd.
- Geen enkel probleem komt altijd voor. (Er zijn uitzonderingen.)
- Je hoeft niet eerst het probleem te begrijpen om een oplossing te vinden. (De oplossing vind je door de gewenste situatie te verkennen.)

De oplossingsgerichte benadering gaat ervan uit dat leraar en leerlingen een begin van een oplossing in zich hebben. De begeleider die *WAWW* inzet, coacht zowel leraar als leerlingen. De focus van de begeleiding ligt op wat er al goed gaat en op de gewenste toekomst.

Exploreren, krachtbronnen, vooruitgang

WAWW kent een drietal centrale elementen:

- *Exploreren gewenste situatie*

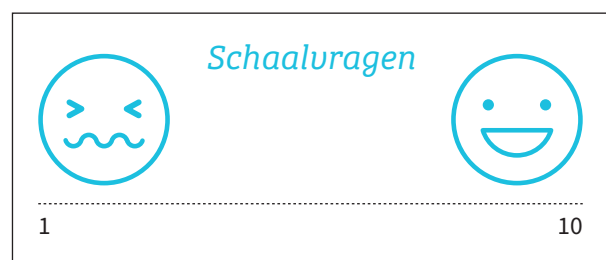
Door vragen te stellen over hoe de situatie zal zijn zónder het probleem ontvouwt zich de gewenste toekomst. Hoe duidelijker deze wordt geformuleerd, des te groter de kans dat leerlingen en/of leraar ontdekken dat iets van deze gewenste toekomst al plaatsvindt in het hier en nu.

- *Op zoek naar krachtbronnen*

Wees alert op sterke kanten, uitzonderingen op het probleem, kleine veranderingen. (Dit kan van alles zijn wat met het gedrag of de houding van de leerlingen en de leraar en de interactie tussen hen te maken heeft.) Benoem deze of vraag ernaar.

- *Vooruitgang zichtbaar maken*

Maak inzichtelijk waar de klas zich bevindt op een schaal tussen het slechtste scenario en de gewenste toekomst. Doe dit met behulp van een schaalverdeling (zie figuur 1). Leg de nadruk op het behouden van wat goed gaat én op de stap(pen) die is/zijn gezet richting de gewenste situatie.

Figuur 1: Voorbeeld van een schaalverdeling met smileys.

Zelf aan de slag: vier stappen

Heel concreet komen de drie elementen (gewenste situatie, krachtbronnen en vooruitgang) terug in vier stappen die je kunt zetten. Hierna licht ik deze toe:

1. Startgesprek met de leraar

Zorg voor een goed begin van de samenwerking met de leraar. Erken eerst het probleem en de moeite die de leraar er al in heeft gestopt om het op te lossen. Vervolgens verleg je de aandacht. Vraag de gewenste situatie uit: 'Wat zou je graag anders zien met deze klas en hoe ziet dat eruit? Stel dat je aan het eind van het jaar tevreden terugkijkt op je aanpak, waar kijk je dan op terug?'

Vraag ook naar uitzonderingen: 'Wanneer gaat het iets beter of is het probleem minder aanwezig? Hoe heb je eerder een positieve verandering bewerkstelligd in een lastige groep? Wat heeft toen gewerkt dat nu ook bruikbaar kan zijn?'

Met deze methode coach je leerlingen én hun leraar

2. Observatie in de klas

Observeer de klas. Let uitsluitend op welke dingen er goed gaan of positief zijn. Stel je bescheiden en geïnteresseerd op. Laat je eigen kennis en vooronderstellingen achterwege en begeleid vanuit een 'niet-wetenhouding' (Berg & Shilts, 2005). Vertel de leerlingen wat je komt doen. Bijvoorbeeld: 'Mijn naam is Monique. Ik zal een paar keer langskomen om te zien wat jullie allemaal voor goede dingen doen; dingen die behulpzaam zijn voor iedereen in de klas. Aan het eind van de les zal ik deze delen en kunnen jullie mij vertellen wat jullie daarvan denken.'

Schrijf je observaties op en vertel deze aan de klas. Voorbeelden: je ziet dat een paar leerlingen toch opletten, dat het even stil is in de klas, dat er een goede vraag gesteld wordt, of dat een leerling een fout heeft opgelost. Let vooral ook op positieve interacties tussen leraar en leerlingen. Geef gerichte complimenten (zie kader). Laat de lijst met jouw notities achter bij de leraar. Er kunnen één of meerdere observatiemomenten zijn, voordat je tot stap 3 overgaat.

De kern is de oplossingsgerichte benadering

3. Doel(en) stellen met de klas

Beschrijf samen met de leerlingen wat voor klas ze graag zouden zijn. Maak het zo concreet mogelijk. In figuur 2 is te zien welke punten die bij een fijne klas horen een vmbo-brugklas heeft bedacht.

Complimenten – voorbeelden

Wissel complimenten voor de hele klas af met individuele complimenten. Let erop dat elke leerling aan bod komt. Elk oprecht compliment is een aanmoediging op weg naar het gewenste gedrag.

Voorbeelden:

'Wat goed samengewerkt, zeg! Ik zag jullie rustig de taken verdelen.'

'Wauw, je hebt toch je opdracht afgemaakt, ondanks dat je werd afgeleid door ...'

'Je stopte meteen met kletsen na de waarschuwing, heel goed.'

Hoe bereik je dat complimenten overkomen?

Enkele tips:

- Zorg dat je het meent. Complimenten moeten 'echt' voelen.
- Doseer en kies zorgvuldig uit waarover je complimenteert; zo weet een leerling beter wat echt gewaardeerd wordt.
- Formuleer je compliment zo concreet mogelijk. Sluit aan bij wat voor de leerling zelf ook belangrijk is.
- Wees creatief en speels en gebruik verschillende soorten complimenten.

Bovenstaande tips en meer vind je in Furman (2012).

Ideeën van een vmbo-klas

Wat de klas kan doen:

Actieve houding in de les
Luisteren naar de leraar
Luisteren naar elkaar
Rustig je werk doen
Geconcentreerd blijven
Samenwerken
Niet uitlachen als iemand iets niet weet
Aardig zijn voor elkaar
Elkaar helpen

Wat de leraar kan doen:

Streng zijn
Strafwerk geven of eruit sturen
Rustig praten, maar met strenge ondertoon
Interessante/leuke les geven
Goede uitleg
Samenwerken
Zelfstandig werken
In groepjes werken (die de leraar maakt) (en aan het eind legt één leerling uit)
Leuke dingen doen met de klas

Figuur 2: Ideeën van een vmbo-klas.

Doel 1 van een brugklas vmbo-tl

Figuur 3: Doel 1 van een brugklas vmbo-tl.

Laat de leerlingen meedenken middels een gesprek of met creatieve werkvormen. Je kunt hen bijvoorbeeld hun ideeën op gekleurde plakbriefjes laten schrijven en deze verzamelen op het bord. Cluster de briefjes met de klas tot de belangrijkste doelen. Kies vervolgens met de leerlingen waaraan zij eerst willen werken (doel 1, zie figuur 3).

Maak gebruik van een schaal om met de leerlingen en leraar na te gaan in hoeverre zij op weg zijn naar dit doel. In figuur 3 staat een voorbeeld, maar wees vooral creatief en bedenk een eigen schaal (bijvoorbeeld met smileys, een toren, voetstappen door de klas die de stappen richting het doel visualiseren). Laat niet alleen de leerlingen zichzelf scoren op deze schaal,

maar ook de leraar. Is er een verschil en roept dit vragen op? Bespreek ze dan.

Maak met de klas en de leraar zo concreet mogelijk wat het betekent om een bepaalde score op de schaal te hebben. Vraag bijvoorbeeld naar hoe zo'n score er precies uit zou zien als je de klas binnenkomt. Of zeg: 'Als we deze les zouden filmen en terugkijken, wat zien we dan?'

Laat leerlingen meedenken, met een gesprek of via werkvormen

4. Vooruitgang zichtbaar maken op de schaal

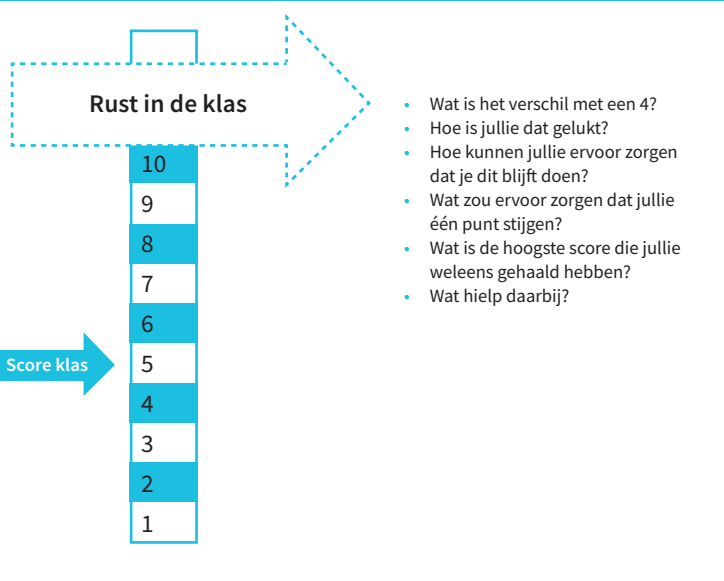
Enige tijd later kom je opnieuw langs en nodig je de leerlingen en de leraar uit om de klas weer een score te geven op de schaal uit stap 3. Bespreek vervolgens wat er al goed gaat. En wat er nog nodig is om nog dichterbij het doel te komen. Als een stap nog niet haalbaar lijkt, maak deze dan kleiner.

Preventief inzetten

'WAWW' kan ook worden ingezet om problemen te voorkomen, zo blijkt uit onderstaand voorbeeld uit mijn eigen praktijk:

Een leerling die in haar eigen klas niet goed functioneerde, zou worden overgeplaatst naar een fijne 3 vmbo-zorgklas. De sfeer daar was goed, de leerlingen stonden ervoor open om iets te leren, ze hadden een goede werkhouding. Om de kans van slagen van de overplaatsing te vergroten, stelden de teamleider en zorgcoördinator aan mij voor om 'WAWW' preventief in te zetten. Uit het gesprek met de leerlingen bleek dat zij vooral drie dingen belangrijk vonden: een goede werksfeer, respect voor elkaar en gezelligheid. De leraar en leerlingen gaven zichzelf hierop een hoge score. Vervolgens besprak ik met hen hoe zij de goede sfeer en groepsdynamiek konden behouden. En wat de nieuwe leerling nodig had om net zo goed mee te kunnen doen. Deze aanpak leidde ertoe dat de nieuwe leerling soepeler mee kon gaan in de positieve sfeer van de klas.

Vragen over de score op de schaal

Figuur 4: Vragen over de score op een schaal.

Stel vragen over de score (zie figuur 4) en blijf altijd op zoek naar signalen die aangeven dat de klas op de goede weg is. Zelfs als de score hetzelfde gebleven is of daalde. Vraag dan bijvoorbeeld: ‘Hoe is het gelukt dit zo te houden?’ Of: ‘Hoe hebben jullie ervoor gezorgd dat het geen 2 was in plaats van een 3?’

De mentor kreeg meer vertrouwen in haar interventies

Als de klas (een beetje) omhoog is gegaan – bijvoorbeeld van een 4 naar een 5 – kun je iets vragen als: ‘Wat maakt het een 5 in plaats van een 4?’ Deze stap kan zo vaak als gewenst herhaald worden door de begeleider en/of de leraar zelf.

Effect

Het is boeiend om te zien waar leerlingen mee komen als ze uitgenodigd worden om serieus mee te praten over verbetering. Uit feedback van leraren blijkt dat zij verrast zijn over wat dit oplevert. Een mentor uit het voortgezet onderwijs gaf terug dat het nog steeds hard werken is met de klas, maar dat dit meer effect heeft na inzet van

Tip van de redactie! Lees het artikel ‘De Cirkeltechniek’, over het voeren van oplossingsgerichte gesprekken (januari 2022). Je vindt het in de materialenbank op lbbo.nl.

WAWW. De aanpak gaf deze mentor meer motivatie en het vertrouwen dat haar interventies zinvol zijn. Al met al zie ik dat deze methode een positieve invloed heeft op de leraar, klas, sfeer en samenwerking. Leraren krijgen meer vertrouwen in leerlingen en het plezier in hun werk groeit. Leerlingen komen in beweging; ze ontwikkelen meer zelfvertrouwen en vaardigheden. Het is bovendien ontzettend leuk om deze methode in te zetten, weet ik uit ervaring. Elke keer als ik samenwerk met begeleiders, leraren en leerlingen, word ik opnieuw enthousiast!

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.

Monique Harperink

Monique Harperink is kinder- en jeugdpsycholoog, gespecialiseerd in onder meer oplossingsgerichte therapie. Zij behandelt in haar eigen praktijk JePsy in Den Haag kinderen, jongeren en hun ouders. Daarnaast werkt zij als freelance schoolpsycholoog. Ze traint en ondersteunt directies, teams en klassen.